

TROBADA CATALUNYA 2004 PAISATGE

JOAN GANYET I SOLÉ, *director general d'Arquitectura i Paisatge. Departament de Política Territorial i Obres Públiques. Generalitat de Catalunya. Av. Josep Tarradellas, 2-6, 08029 Barcelona. Tel. 93 567 56 77.* ALBERT CORTINA I RAMOS, *advocat (Estudi DTUM). A/e: estudi.dtum@valles.com*

PRESENTACIÓ

La importància del Conveni europeu del paisatge (Florència 2000) com a instrument legislatiu per a la protecció, la gestió i l'ordenació dels paisatges ha incidit progressivament en les polítiques dels estats i regions europees. És per això que els darrers anys s'han organitzat nombroses conferències, seminaris i tallers que han trobat l'impuls i el suport del Consell d'Europa.

Paral·lelament, les comunitats autònomes de l'Estat espanyol i altres regions comunitàries han anat activant el desenvolupament d'estudis, plans i iniciatives en coherència amb els objectius del Conveni. En aquest mateix sentit, s'han organitzat conferències, congressos i trobades per al debat i l'intercanvi d'experiències sobre la implementació de les polítiques de paisatge.

En el marc d'aquesta cooperació dels estats i les regions europees per a la posada en marxa del Conveni, d'acord amb els principis de subsidiarietat i reciprocitat, el Govern de Canàries va organitzar, el desembre de 2002, la Primera Conferència de Responsables d'Ordenació del Territori i Medi Ambient de les Comunitats Autònomes d'Espanya ", amb el títol " Polítiques de paisatge i ordenació del territori ".

Els principals objectius de la Conferència de Canàries van ser facilitar la informació i intercanviar criteris sobre les polítiques i els instruments a desenvolupar per afavorir la implementació del Conveni en les comunitats autònomes, així com identificar els principals problemes a superar. Una declaració consensuada va deixar constància, entre altres propòsits, de la voluntat de cooperar amb les institucions competents en la ratificació del Conveni per part de l'Estat espanyol.

En el transcurs de la Segona Reunió dels Tallers Internacionals per a la posada en marxa del Conveni (Consell d'Europa, novembre 2003), els participants i experts de la delegació espanyola van considerar oportú convocar, a curt termini, una trobada de comunitats autònomes amb la finalitat de valorar els efectes derivats de la entrada en vigor del Conveni europeu (1 de març de 2004) i de contrastar criteris i objectius de cara a la presentació, a mig termini, de la Segona Conferència de les Comunitats Autònomes sobre Polítiques de Paisatge.

La Generalitat de Catalunya va assumir la iniciativa d'organitzar aquesta Trobada prèvia, conjuntament amb el Ministeri de Medi Ambient, en la qual també van participar representants del Consell d'Europa, de la CEMAT i de l'FEMP.

Atès que el 17 i 18 de juny tindrà lloc a Estrasburg la Conferència del Conveni Europeu del Paisatge amb motiu de la seva entrada en vigor, en la qual es definiran les noves estratègies d'implementació i monitorització del Conveni, la Trobada Catalunya 2004 Paisatge es va organitzar tenint en compte que les conclusions que se'n derivessin podrien ser útils perquè la delegació espanyola pogués transmetre a l'esmentada Conferència la sensibilitat política en matèria de paisatge de l'Estat i de les comunitats autònomes.

Amb aquesta finalitat genèrica, la Trobada es va plantejar amb els objectius següents:

- Intercanviar criteris sobre les iniciatives dutes a terme en les diferents comunitats autònomes en relació amb la implementació del Conveni europeu del paisatge.
- Valorar conjuntament l'oportunitat de ratificar-lo.
- Consensuar les línies bàsiques d'una estratègia

interadministrativa i social per a la preparació de la Segona Conferència de Comunitats Autònomes sobre Polítiques de Paisatge.

- Exposar iniciatives legislatives, plans, projectes i instruments innovadors que exemplifiquin bones pràctiques principalment relacionades amb la sensibilització, l'educació i la formació; la identificació i la qualificació dels paisatges; la definició d'objectius de qualitat paisatgística; i l'aplicació de mesures de protecció, gestió i ordenació dels paisatges.

El comitè coordinador de la Trobada va estar format pel Sr. José Miguel Alonso Fdez. Aceytuno, arquitecte, president del Laboratori de Paisatge de Canàries; el Sr. Florencio Zoido Naranjo, catedràtic de Geografia de la Universitat de Sevilla; i el Sr. Albert Cortina Ramos, advocat, codirector del màster en Intervenció i Gestió del Paisatge de la Universitat Autònoma de Barcelona.

PROGRAMA

La Trobada Catalunya 2004 Paisatge va desenvolupar-se en dues parts ben diferenciades: la sessió del matí, de caràcter marcadament institucional, en què es va presentar l'estat actual del Conveni europeu del paisatge i debatre les polítiques de paisatge desenvolupades per les comunitats autònomes representades pels responsables polítics d'ordenació del territori, l'urbanisme i el medi ambient assistents a la Trobada. I la sessió de la tarda, de caràcter més tècnic, d'intercanvi d'experiències innovadores en la regulació, l'ordenació, la planificació i la gestió del paisatge.

L'acte oficial d'inaguració va ser presidit pel Sr. Oriol Nel·lo i Colom, secretari per a la Planificació Territorial del Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya, el qual va remarcar la importància de la Trobada i de la participació de representants institucionals de les comunitats autònomes d'Aragó, Canàries, Cantàbria, Castella – la Manxa, Castella – Lleó, Catalunya, Extremadura, Galícia, Illes Balears, Madrid, Múrcia, País Basc i València, així com de representants tècnics d'altres comunitats autònomes.

A continuació, el Sr. Francesc Martos, com a representant de la Federació Espanyola de Municipis i

Províncies, va valorar l'oportunitat de la Trobada i va remarcar la conveniència d'intercanviar experiències en polítiques de paisatge per tal que les entitats locals s'impliquin en la protecció i la gestió del paisatge.

A continuació, el Sr. Miguel Ángel Pulido Rodríguez, director general d'Ordenació del Territori del Govern de Canàries, va assenyalar la importància dels instruments de protecció del paisatge incorporats a les directrius d'ordenació territorial de Canàries i la prioritat que dona el Govern canari a la implementació de polítiques de paisatge per a les illes.

La Sra. Maguelonne Déjeant – Pons, cap de la Divisió de Planificació Espacial i Paisatge del Consell d'Europa, com a responsable del Conveni europeu del paisatge, va fer una breu referència a la recent entrada en vigor del Conveni, amb data 1 de març de 2004, una vegada assolit el nombre necessari de ratificacions per part dels estats signataris del document. En aquest sentit, va convidar a l'Estat espanyol a incorporar-se al grup de països que ja han ratificat el Conveni, i va remarcar la importància de la Conferència que tindrà lloc a Estrasburg durant els dies 17 i 18 de juny.

Finalment, va tancar l'acte oficial d'inaguració de la Trobada el Sr. Antonio Serrano Rodríguez, secretari general per al Territori i la Biodiversitat del Ministeri de Medi Ambient, el qual va transmetre als representants de les comunitats autònomes la voluntat del Ministeri, conjuntament amb el Ministeri de Cultura, de fer seves les propostes que, en relació amb la implementació del Conveni europeu del paisatge, acordessin les comunitats autònomes per tal de presentar-les a la propera Conferència d'Estrasburg i solucionar els problemes diplomàtics que, segons l'opinió del Govern de l'Estat, plantegen alguns punts d'aplicació del Conveni en relació amb el contenciós de Gibraltar. En aquesta línia, el Ministeri de Medi Ambient va traslladar als assistents la voluntat d'actuar en matèria de polítiques de paisatge com si, *de facto*, l'Estat hagués ratificat el Conveni.

A continuació, el Sr. Joan Ganyet i Solé, director general d'Arquitectura i Paisatge del Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat

de Catalunya, va presentar el contingut i el format de la Trobada i va aportar als assistents diferents reflexions sobre la situació actual dels nostres paisatges, de les quals va remarcar un repte important a partir d'una constatació: s'ha avançat molt i amb èxit en les polítiques de paisatge dels nuclis urbans, estem perdent, però, el control sobre la perifèria de les ciutats, els espais periurbans i la resta del territori.

En la intervenció posterior, la Sra. Maguelonne Déjeant – Pons va ampliar les dades sobre l'estat actual de la implementació del Conveni europeu del paisatge en els diferents països i va presentar també els diferents instruments que des del Consell d'Europa s'estan treballant per avançar en el reconeixement jurídic del paisatge, en la protecció de la qualitat de vida dels ciutadans d'acord amb els principis sobre el desenvolupament territorial sostenible (integrant la sostenibilitat ecològica, social, econòmica i cultural), els programes educatius, les metodologies d'identificació i qualificació dels paisatges i les altres estratègies sobre el paisatge tenint molt en compte la participació dels ciutadans, la sensibilització de la població i la implicació en la gestió del paisatge.

La sessió de debat va estar presidida seguidament per la Sra. Margarita Ortega Delgado, responsable de l'Àrea de Política Territorial del Ministeri de Medi Ambient, en representació de la CHF – CEMAT.

El professor Florencio Zoido Naranjo va assistir a la sessió de debat com a expert en el Consell d'Europa, atesa la dilatada experiència personal des dels inicis dels treballs d'elaboració dels documents preparatoris del Conveni i del seguiment de les actuacions posteriors.

Del debat que es va desenvolupar posteriorment entre els diferents representants institucionals de les comunitats autònomes assistents a la Trobada, cal remarcar els aspectes rellevants següents:

- Algunes comunitats autònomes no havien avaluat encara l'abast de la implementació del Conveni europeu del paisatge en les polítiques pròpies d'ordenació del territori i de medi ambient, i volien

analitzar amb més cura l'impacte en les polítiques sectorials abans d'instar al Govern a ratificar-lo.

- Altres representants autonòmics ja havien avançat de forma decidida en la implementació de polítiques, mesures i instruments de protecció, ordenació, planificació i gestió del paisatge i el que presentaven en les intervencions eren les seves iniciatives sobre aquesta qüestió.

- Es detecta que el paisatge és una matèria transversal que demana polítiques sectorials integrades les quals han de desenvolupar, necessàriament, els diferents òrgans administratius competents.

- Es constata la velocitat de les transformacions dels nostres paisatges i la conveniència d'instrumentar polítiques públiques per a la gestió d'aquest bé col·lectiu, no pas tant per congelar-lo sinó per dinamitzar-lo de forma coherent amb els principis del desenvolupament territorial sostenible.

- Es manifesta la necessitat d'actuar amb prudència però, al capdavant, actuar. En aquest sentit, es valoren positivament les iniciatives legislatives sobre la matèria que han posat en marxa diferents comunitats autònomes i es fa especial èmfasi en la sensibilització i la conscienciació de la població pel que fa a la preservació de la qualitat dels paisatges.

- S'exposa l'oportunitat que les polítiques de paisatge representen quant a l'accés a determinats recursos econòmics europeus i la formulació de programes de concepció evolutiva i dinàmica del paisatge a partir d'instruments de concert i de consens entre tots els agents implicats en un determinat territori.

- S'observa la conveniència d'implementar els criteris paisatgístics en els instruments de planificació urbanística i d'ordenació del territori, així com d'integrar-los en els processos d'avaluació ambiental dins dels principis rectors del desenvolupament territorial sostenible.

Una vegada finalitzat el debat desenvolupat en la sessió del matí, el comitè coordinador va redactar un

esborrany de declaració institucional que, després de ser sotmès a la consideració dels assistents, va ser adoptat de comú acord pels representants de les comunitats autònomes presents a la Trobada.

El text acordat és el que es reproduïx literalment en el següent apartat d'aquest article.

La sessió de la tarda va desenvolupar-se a partir de la presentació de cinc ponències tècniques relatives a experiències innovadores en la regulació, l'ordenació, la planificació i la gestió del paisatge.

Presidida la sessió pel Sr. Ricard Pié i Ninot, Dr. arquitecte i professor de la Escola d'Arquitectura del Vallès (UPC), van ser presentades les ponències següents:

En relació amb la identificació i la caracterització dels paisatges, la Sra. Concepción Sanz Herráiz, Dra. en Geografia i professora del Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Madrid, va presentar l'Atles de paisatges d'Espanya. La dissertació sobre aquest magnífic document va anar acompanyada del detall de la metodologia utilitzada per a la seva elaboració.

A continuació, el Sr. Albert Cortina Ramos, advocat i codirector del màster en Intervenció i Gestió del Paisatge de la Universitat Autònoma de Barcelona, va centrar la seva intervenció en els aspectes de regulació, organismes de gestió i mecanismes econòmics per a la conservació i millora dels paisatges. En aquest sentit, va presentar els trets bàsics de l'Avantprojecte de Llei del paisatge de Catalunya, del qual va enunciar els instruments d'identificació, avaluació i diagnòsi (els catàlegs de paisatge i els objectius de qualitat paisatgística per a les diferents unitats de paisatge), els instruments de protecció i valoració (les directrius paisatgístiques per al planejament territorial i urbanístic i les ordenances de paisatge), els instruments de gestió (els convenis de paisatge), les entitats de col·laboració i participació (l'Observatori Català del Paisatge) i els instruments de finançament (el Fons per a la conservació i dinamització dels paisatges).

La ponència següent va ser presentada pel Sr. Rafael Mata Olmo, Dr. en Geografia i professor del Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Madrid. En relació amb la implementació de criteris i objectius de qualitat paisatgística en la planificació territorial i urbanística va presentar els trets principals del Pla territorial insular de Menorca. Aquest document és el resultat de l'aplicació dels conceptes, la metodologia i les mesures d'actuació establertes en el Conveni europeu del paisatge a una figura de planejament territorial. Va ser exposada la zonificació, la normativa de regulació i el model territorial per a Menorca, reserva de la biosfera.

Posteriorment, el Sr. Jesús Rodríguez Rodríguez i la Sra. Carmen Venegas Moreno, geògrafs del grup d'investigació d'estructures i sistemes territorials del Departament de Geografia de la Universitat de Sevilla, van desenvolupar els aspectes més innovadors en la regulació del sòl no urbanitzable a través de la presentació del seu estudi sobre la inserció del paisatge en el sòl no urbanitzable del Parc Natural Sierra Norte de Sevilla. Aquest treball va permetre analitzar la implementació de criteris de paisatge en el planejament urbanístic i gairebé pel que fa a la regulació mitjançant ordenances municipals.

Finalment, el Sr. José Miguel Alonso Fdez. Aceytuno, arquitecte i president del Laboratori de Paisatge de Canàries, va abordar la temàtica de la sensibilització i participació social en les polítiques de paisatge amb la presentació d'una experiència pilot desenvolupada pel seu equip, conjuntament amb la col·laboració de la Sra. Isabel Corral. El Projecte EP@M: sistema d'estacions de paisatge permet en temps real una lectura pedagògica de les dinàmiques i l'evolució dels paisatges. Aquesta és una excel·lent eina per sensibilitzar a la ciutadania en la percepció del seu entorn i en les dinàmiques de transformació que caracteritzen els paisatges que formen part de la identitat territorial.

La jornada va ser clausurada pel Sr. Oriol Nel·lo, el qual va destacar la importància dels temes abordats i va manifestar la satisfacció personal pel consens assolit en la Declaració final.

DECLARACIÓ

Trobada duta a terme per les comunitats autònomes d'Aragó, Canàries, Cantabria, Castella – la Manxa, Castella – Lleó, Catalunya, Extremadura, Galícia, Illes Balears, Madrid, Múrcia, País Basc i València amb l'assistència de la Federació Espanyola de Municipis i Províncies, el Consell d'Europa i el Ministeri de Medi Ambient.

Els assistents a la Trobada Catalunya 2004 Paisatge reunits a Barcelona el 27 de maig i els representants de les comunitats autònomes descrites més amunt, consideren,

Que el Conveni Europeu del Paisatge – acord internacional auspiciat pel Consell d'Europa de recent entrada en vigor (1 de març de 2004) – és un tractat de gran interès econòmic, social, ambiental i cultural per al conjunt del continent europeu i, en especial, per Espanya, atesa la situació crucial en la qual es troba la seva gran riquesa i diversitat paisatgística.

Consideren igualment que el Conveni europeu del paisatge pot contribuir a millorar el benestar i la qualitat de les persones que viuen a Espanya i que també pot contribuir a desenvolupar les polítiques d'ordenació del territori, l'urbanisme, el medi ambient i el patrimoni cultural.

Consideren, així mateix, de gran interès, els antecedents relatius a la Primera Conferència de Responsables d'Ordenació del Territori i Medi Ambient de les Comunitats Autònomes d'Espanya sobre polítiques de paisatge, organitzada pel Govern de Canàries, amb la participació del Ministeri de Medi Ambient, el Consell d'Europa i la UNESCO, duta a terme a Gran Canària el desembre de 2002.

Per tot això, adopten de comú acord la següent declaració d'objectius relativa a l'aplicació a Espanya del Conveni europeu del paisatge i proposen organitzar la Segona Conferència de Comunitats Autònomes sobre Polítiques de Paisatge.

1r. Acorden crear un grup de treball de representants de les comunitats autònomes, amb la participació de l'Administració de l'Estat, dedicat a impulsar

l'estudi, el tractament i el desenvolupament de les qüestions relacionades amb la potencial ratificació i implementació del Conveni europeu del paisatge.

2n. Consideren que l'Observatori Europeu del Paisatge, proposat pel Congrés de Poders Locals i Regionals d'Europa en els tallers organitzats a Estrasburg el 2003, la creació del qual pot produir-se en la Conferència del Conveni Europeu del Paisatge, sigui un organisme amb un funcionament en xarxa que incorpori les diferents experiències estatals, regionals i locals existents.

3r. Valoren positivament el desenvolupament de la Trobada Catalunya 2004 Paisatge i la possibilitat de mantenir contactes regulars que donin continuïtat a la Primera Conferència de Comunitats Autònomes feta a Canàries l'any 2002. Consideren també la necessitat d'accentuar les qüestions relatives a la gestió del paisatge i proposen la convocatòria de la Segona Conferència de Comunitats Autònomes sobre Polítiques de Paisatge, que ha de tenir lloc a València durant la tardor de 2004.

4rt. Sol·liciten al Ministeri de Medi Ambient, present en aquesta Trobada, que traslladi aquesta Declaració a la Conferència del Conveni europeu del paisatge amb motiu de la seva entrada en vigor, que tindrà lloc els propers dies 17 i 18 de juny a Estrasburg (França).

Barcelona, 27 de maig de 2004

NOTA.

A la setmana següent de les sessions de treball dutes a terme a Barcelona en el marc de la Trobada Catalunya 2004 Paisatge, va morir l'arquitecte José Miguel Alonso Fdez. Aceytuno, president del Laboratori de Paisatge de Canàries i membre del comitè coordinador de la jornada. Volem manifestar el nostre profund agraïment pel seu entusiasme i visió a l'hora d'impulsar aquesta Trobada. La seva estimació pels paisatges de les illes Canàries i l'honesta trajectoria professional el van conduir, de manera natural, a fer propostes innovadores per millorar la qualitat dels paisatges del nostre planeta.